

Spěwajmy Knjezej, přetož wón čini dźiwy

Spěwajće Knjezej nowy kěrluš,
přetož wón čini dźiwy.

Ps 98,1

Lubi čitarjo Pomhaj Bóh, mnohim je to dźiw, zo směmy zaso spěwać, a to bjez wobmjzowanjow. Kak rjenje, zo je to zaso móžno! Kak rjenje tež, zo chóry zaso spěwaja! Spěwać a hudźić je wuraz našeje wěry, kaž modlenje. Kantate modlimy so ze słowami psalma 98,1–9:

Spěwajće Knjezej nowy kěrluš,
přetož wón čini dźiwy.

Wón dobywa ze swojej prawicu
a ze swojim swjatym ramjenjom.
Knjez da swoju zbóžnosć wozjewić;
před ludami zjewi swoju prawdosć.
Wón so dopomni na swoju hnadu

a swěrnosć za dom Israel,
kóncy wšeho swěta widza zbóžnosć
našeho Boha.

Wyskaj Knjezej, wšón swět,
spěwajće, česćće a chwalće!
Chwalće Knjeza z harfami,
z harfami a z mócnym spěwanjom,
z trompetami a z trubami
wyskajće před Knjezom, kralom!
Njeh morjo zašumi a štož w nim je,
zemja a či, kiž na njej bydla.
Njeh rěki z rukomaj kleskaja,
njeh so wšitke hory zraduja
před Knjezom, přetož přińdže,
zo by zemju sudził.
Wón budže zemju sudzić z prawdosću
a ludy z prawom.

Z reformatciju nastachu rjane kěrlušy, něm-
ske a serbske, kotrež zwjazuja. Wone su
wuraz ewangelskeje wěry. Hudźba zwja-
zuje ludźi, zwurazni sylne začuća, powěda
wono wjeselu a zrudobje, žadosći a nadźiji.
A hudźba tróštjuje. Strachociwi, k depre-
sijam chilacy ludžo bywaja zmužišiši.
W mozach aktiwěruja so centry, kotrež
wurunaja, skrućeja a zesylnjeja.

Přeco hdyž mamy něšto wažne rozsu-
dźić, hdyž smy njewěsći abo zrudni, spě-

wajmy! Hudźba změni per-
spektiwy, wjedže ze slepých
hasow a pokaza wupuć.

Spěwajće Knjezej, přetož
wón čini dźiwy. Melodije
dopominaja mje na dźiw ži-
wjenja – kóždy dzeń: na
stwórbu, na lubosć, na wšo
rjane a wěrne. Naša wěra
je kaž hudźba, samo w naj-
čmowšich časach. Spěwa-
nje změni perspektiwu, po-
zběhuje dušu. „Knjez čini
džensa hišće dźiwy, hodži-
nu wob hodžinu, dzeń wote
dnja“, rěka w młodžinskim
spěwje Samuela Harfsta
„Priwileg byća“.

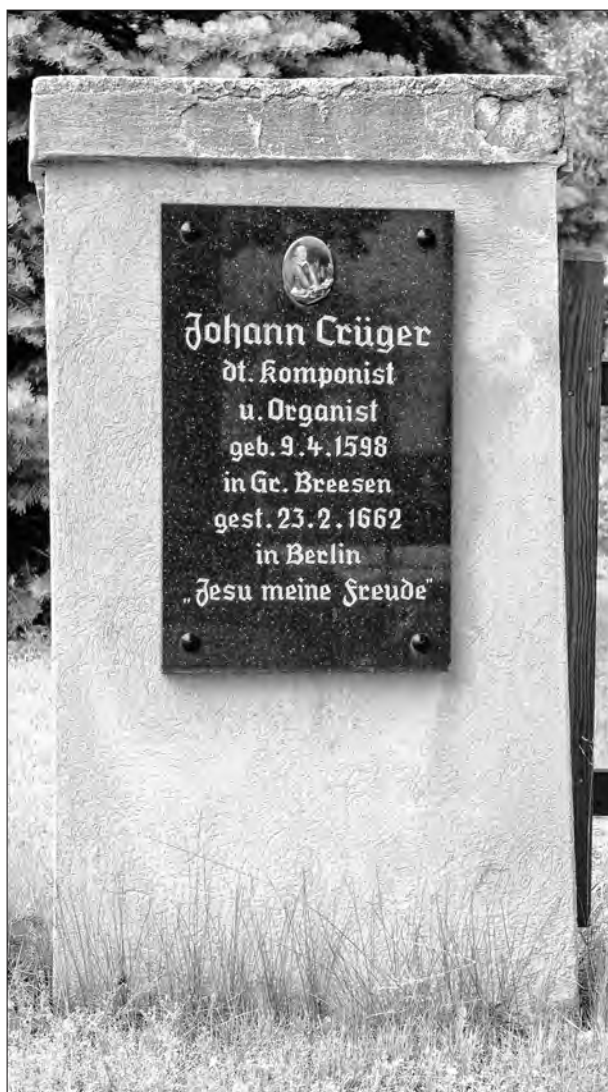
Spěwajmy a hudźmy! Na-
še spěwanje njesmě so že-
nje skónčić. Powědajmy wo
Božich dźiwach, wo žiwje-
nju, wo lubosći a škitajmy
z tym žiwjenje, sami abo hi-
šće wjele rjenje hromadze.

Byrnjež tež druhdy něšto
nječisće klinčało, přińdže
spěw tola z wutroby. Spě-
wajmy našemu Knjezej,
přetož wón čini dźiwy. Wo
tym rěči štučka w rjanym
kěrlušy (Spěwarske 192, 8):

Što sym ja čłowjek chudy,
joh chwalić dostojnje?
Bóh sam je z kralom tudy,
ja lisćo wjadnjene.

Do Ciona wšak čahnu,
hdžež wěčnje bydlić chcu;
tuž chwalbu jeho rjanu
chcu spěwać z wutroby.

Modlimy so: Lubosćiwy Božo, džakujemy
so za spěwy, za słowa, za melodije, kiž
tyja, nam zmužitosć činja, nam dychać da-
dža. Džakujemy so za wšitke hudźbne da-
ry, kóždy chór, kóždeho cyrkwinskeho
hudźbnika. Budž pola wšitkich, kiž rady

Wulkotne melodije stworil je Jan Krygař, syn serbskeho bura a korčmarja z delnjolužiškeje Brjazyny pola Gubina. Tam česća jeho z pomjatnej taflu při wrotach na kěrchow.

Foto: Trudla Malinkowa

hudža – zachowaj a sylni jich dary. Wo-
stań pola nas. Daj nam stare a nowe spě-
wy. Spožč nam prawy hlós, twoje dźiwy
wobswědčić. Hamjeń.

dr. Stefan Reichelt,
farar w Blunju

Wo twarjenju wěžow

Lube džěci, zawěšće sće hižo raz wysoku wěžu w swojej džěćacej stwě natwarili. Ja druhdy wobkedžuju, kak moje džěci z duplo-klockow abo z drjewjanych kapla-klockow wěže konstruują. Kóždy raz chce dža jednu hišće wjetšu abo bóle wosebitu natwarić. Jónu su samo tajku tolstu wěžu twarili, zo měješe jedne džěco w njej nutřka městno. Wěže hodža so z najwšelakorišich materialijow twarić, na přikład z tyzkow, z kamjenjow abo tež z rólow hajzlowej papjery, kaž to Jank, Julija a Hanka činja.

Do wysokosće twarić zajimuje pak tež dorosćenych. Přeco zaso spyta so swětowy rekord najwyšeho twarjenja přetrjechić. Wokomiknje je Burj Khalifa w Dubajiu z 828 metrami najwyši wysokodom. Hižo pak planuja a twarja so we wjacorych krajach na swěće hišće wyše twarjenja. Najwyša cyrkwinna wěža swěta je w Němskej. Wona je 161,53 metrow wysoka a steji w Ulmje.

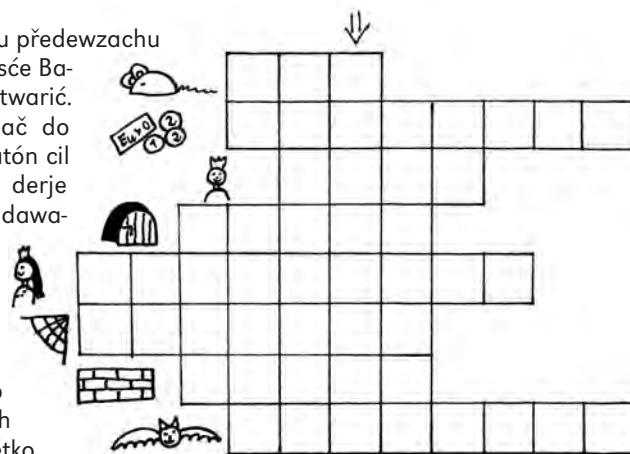
Nic jenož wysokosć někotre wěže wuznamjenja, ale tež hinaše wosebitostki. Swětoznata Eiffelowa wěža w Parisu je so

1889 jenož ze železa natwarila. Tež kriwa wěža w Pisa je wšitkim znata. Zo bychmy kriwu wěžu widželi, njetrebamy pak do Italskeje jěc. Bohata wěža w Budyšinje so 1,44 metrow do sewjerezapada chila a je z tym najkriwiša wěža sewjernje Alpów.

W bibliskim času předewzachu sej tež ludžo w měsće Babel wysoku wěžu twarić. Wona dyrbeše hač do njebjes sahać. Zo bychy tutón cil docpěli, dyrbjachu ludžo derje hromadže džětać. Tehdom dawaše jenož jedna jenička řeč, a tuž so džětaćerjo derje dorozumichu. Bóh pak widžeše we wutrobje čłowjekow, zo chcychu z wysokej wěžu dopokazać, zo su móćniši hač wón. Tuž Bóh jim wšelake řeče da, a nětko so wjacje njerozumjachu a njemóžachu wěžu dotwarić. Z tego časa eksistuja na swěće rozdzělna řeče. Hač je tam hižo naša serbsčina nastata, njewěm, ale je rjenje sej to předstajić.

Zawěšće znaje wjetšina wot was stawiznu wo wěži w Babelu. Wona na to pokaza, zo njesměmy my čłowjekoj, při wšem štož twarimy, wuwijemy a wuslědžimy, zabyć, zo je Bóh wjetši a stworićel tuteho swěta.

Katja Meyerowa

Zasadźće zapřiěca narysowaných wobrazkow do wodoruných kašćikow. W padorunej lince z kłokom wučitaće potom pomjenowanje postawy, kotraž rady w starych wěžach a hrodach bydli. Rys.: Katja Meyerowa

Serbski domizniski dzeń

njedzelu, 10. julija, we Wojerecach a w Čisku

- 10.00 dwurěčne kemše z Božim wotkazanjom w Janskej cyrkwi we Wojerecach (Serbski sup. n. w. Malink, farar Reichelt, predikant Hermaš)
- 11.30 jězba ze zapřahami do Čiska
- 12.30 wobjed w hosćencu „Zeleny wěnc“
- 14.00 spěwanje ludowych spěwow, knižny poskitk, postrowy
- 14.30 wustup Serbskeho džěćaceho towarstwa Čisk
- 15.00 kofej
- 15.30 wopyt Čiskowskeho dwora z wustajeńcu
- 15.45 kónčna nutrnosť a balonowy postrow

Wšitkich zajimcow přeprašuje

Serbski džětowy kruh Janskeje wosady we Wojerecach

Jubilej 800 lět Poršicy

10.–17. julija 2022

Runja dalšim wsam swjeća lětsa Poršicy 800lětny jubilej swjeho prěnjeho naspomnjenja. Z programa swjedženskeho tydžnja chcemy wosebje na serbske a cyrkwinke poskitki skedžbnić.

Njedzelu, 10. julija

14.00 hod. swjedženske kemše w cyrkwi, po tym kofej a hudžba na farskim dworje

Póndzelu, 11. julija

19.30 hod. serbski wječork z Lucianom Kaulfürstom w farskej bróžni

Wutoru, 12. julija

19.30 hod. přednošk sup. n. w. Jana Malinka wo stawiznach Poršicy a předstajenje jubilejneho spisa w cyrkwi

Informacije wo dalšich zarjadowanjach namakaja zajimcy w druhich medijach. **PB**

300 lět Herrnhut / Ochronow

Jubilej lěta 1922 a jeho wuznam za Serbow

Ze swjedźenskimi tydženjom spominaše so zašły měsac w Ochronowje na založenje městačka před 300 lětami. 17. junija 1722 běchu eksulanca z Českeje přeni štom za sydlišćo, kiž Herrnhut mjenowachu, pušćili. W běhu mało lět wuwi so z njeho wažny nabožny centrum, kiž po cyłym swěće kaž tež w serbskej Łužicy swoje slědy zawostaji.

W zašłych lětach sym tu a na druhich městnach wo wuznamje Ochronowa za Serbow pisała, sym misionarow serbskeho pochada předstajila a so z jednotlivymi wsami zaběrała, kotraž běchu wosebje sylne wot Ochronowskeho hibanja wowliwane. Tam zwuraznjene mysle nochcyła wospjetować, čehoždla chcu w tutym nastawku přez prisma lěta 1922 na Ochronow a skutkowanje bratrowskeje jednoty w Serbach zhladować. Kak su Serbja před sto lětami na založenje Ochronowa spominali a kotre wusutki měješe jubilej na Serbow? Swjatočnosće wokoło 200-lětneho založenja Ochronowa njemějachu mjenujcy jenož za ewangelske kruhi, ale tež za narodne hibanje wěsty wuznam.

Trochu spowšitkownjejo hodži so jubilej lěta 1922 jako měžnik w počahu mjez Serbami a Ochronowom wobhladować. Na spočatku 20. lětstotka wudźeržowaše jenož hišće mało Serbow žiwe styki do Herrnhuta. Z pokazanjom na něhdy wuski počah mjez woběmaj markěruje jubilejne lěto započatki serbskeho stawiznopisa wo Ochronowje. Zdobom zahaji so z podawkami wokoło jubileja wuske zhromadne džěło mjez ewangelskimi Serbami a ewangelskimi Čechami. Nic naposledk zadomi so pod českim wliwom w Serbach česke pomjenowanje Ochronow za Herrnhut.

Ochronowski jubilej w Pomhaj Bóh

Dlěši rjad „Nabožne počahi ewangelskich Serbow k bratrowskej jednoće“, kiž so wot spočatka meje 1922 w Pomhaj Bóh wozjewješe, přihotowaše čitarjow časopisa na jubilej a pokaza, kak wažny tutón ewangelskim Serbam bě. Awtor rjady bě Malešanski farar Awgust Mikela, kotryž sam z pobožnych Ochronowskich kruhow pochadžeše. We wjacorych nastawkach poda dokładnje rešeršowany dohlad do skutkowanja jednoty a pokaza na jeje pozitivne wusutki w Serbach, wosebje na polu kubljanja, towarstwowneho žiwjenja a misionarskeho hibanja. Při tym namofwješe Mikela serbsku zjawnosć: „zdobne by było, hdy bychmy hišće zjawnje a wosebje“ bratrowskeje jednoty swoje připóznaće a zbožopřeća wuprajili.

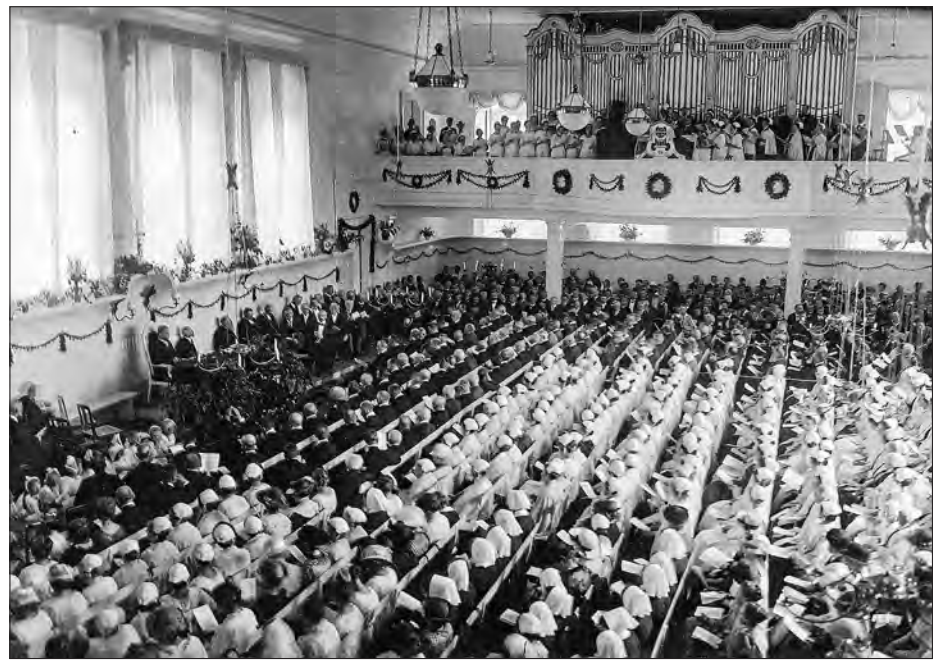
Wokoło tuteho rjady wozjewi Pomhaj

Bóh rjad mjeńšich pokiwow a informacijow. Tak wabješe hižo zahe, so na swjedźenskimi kónctydženju w Ochronowje wobdźělic a wosebitu jubilejnu kolektu z darami podpěrać. Dale poručil čitarjam knihi wo Ochronowje a poda w małym rjedže krótkte jadriwe hrona Zinzendorfa. Serbskich duchownych namofwješe, na kemšach nježdělu, 18. junija, na wosebite wašnje na Ochronow spominać, Ochronowske kěrłuše wupytać a z misionarske rozprawy za tamniše misionstwo wabić.

Wospjet nawjaza Pomhaj Bóh na dopomnjenki staršich čitarjow: „Wosebje staršim mjez našimi Serbami budže hišće to a tamne znate, kak so Serbja k Herrnhutskim džeržach a kak z nimi zwisowachu [...] by zwjeselace było, by-li tón abo tamny něšto tajkeho přez naše łopjenko

Serbskeje ludoweje knihownje wozjewi. Nastawkaj „Serbjo jako misionarajo bratrowskeje jednoty“ a „Serbowka w Surinamje“ běštaj so do toho w Serbskich Nowinach wozjewiwoj. Posledni skónči ze słowami: „My Serbja mamy wšu přičinu, při schadžacym jubileju Bratrowskeje jednoty džakowni być.“ Džesać lět pozdžišo pisaše Wićaz hišće doraznišo: „Ochronowska Bratrowska jednota je była studžeń najwjetšeho žohnowanja za naš lud. My Serbja dyrbymy jednoće wěčnje džakowni być.“

Hižo w předpolu jubileja bě so wjetša skupina českoserbskeje cyrkwy na wopyt w Serbach přizjewiła, chcyše wobdźělenje na swjatočnosćach w Ochronowje z wopytom w serbskej Łužicy zwjazac. Rozprawnistwo dokoławokoło tuteho wopyta

Swjatočne jubilejne kemše w Herrnhuće/Ochronowje w lěće 1922

Foto: Domizniski muzej Ochronow, HMH 5070

zjawnosći podać chcył.“ Dalokož sym lětniki přehladala, pak njeje žadyn čitar namofwu sčehował.

Ochronowski jubilej w serbskej zjawnosći

W šěršej serbskej zjawnosći postara so hłownje Ota Wićaz wo to, na jubilej a wuznam Ochronowa za Serbow skedźbnić. Nalěto 1922 wěnowaše swoju swjedźensku narěč składnostnje 75. wobstaća Maćicy Serbskeje serbskemu ludowemu basnistwu. Tute, tak Wićaz praji, korjeni cyle w bratrowskim hibanju. Přednošk so hišće samsne lěto hromadže z jeho dalšimaj nastawkomaj wo misionarskim skutkowanju Serbow w bratrowskej jednoće w rjedže

zwyši prezencu jubileja w serbskich mediach. Wo swjatočnosćach samych wozjewi Bogumił Šwjela w delnjoserbskim Casniku wjetšu rozprawy, hižo lěto prjedy bě reportažu wo wopyće w Ochronowje za Casnik spisał.

Serbja na jubilejnym swjedženju w Ochronowje

Na swjedźenskich dnjach běchu so w Ochronowje hosćo z cyłego swěta zešli, mjez nimi wokoło 200 Čechow kaž tež Serbja z Hornjeje a Delnjeje Łužicy. Hromadže z Bogumiłom Šwjelju běštaj so Šlodarkojc Fryco z Dešna a Balejic Louisa ze Żylowa na puć podaťoj. Nimo toho běchu tam tež farar Tešnar z Niedy, Wjerbnjan- →

⇒ ski farar Lothar Vonsien a młodženc Jurz, kotrehož wuj bě w Grönlandskej jako misionar skutkował. Z Hornjeje Łužicy wobdžělichu so „někotři Budyšinscy Serbja“, kotrychž mjena pak nam znate njejsu.

Wopyt w Ochranowje bě Šwjeli wutrobita naležnosť: „Goniło a wabiło do Herrnhuta jo mě spominaše na želo bratšojскеje gmejny mjazy Serbami, wosebnie we Žargońu. Tam jo něga nank a ceptar Lehmann bjatowarsku gožinu wotžaržał, Baltynojce z Dřežniz a Kubojce z Koslego su byli pilne člónki teje zgromažinki. Moj nan jo tam bratšojsku mysl póznał, a ten duch, kotaryž tam se knežašo, jo tež hu nas doma był. Rady šom tamnym wěrnym dušam přichadał a z nimi powědał wot tych wěcow, kotarež nam te lubše su.“

Wšoněmcowstwo abo bratrowska zhromadnosť?

Politisko-narodne napjatósće po Přenjeje swětowej wójnje wowliwowachu tež swjatočnosť w Ochranowje, na kóždy pad pak interpretaciju tamnišich podawkow. Nam njeznaty pisar wjadcedželneje rozprawy w Pomhaj Bóh porokuje, zo so z Herrnhutskeje strony njeje došć na českich hosći džiwało. Prawdžepodobnje namaka so

w tutych słowach tež wotzynk kritiki českich hosći. Hinak hač dary druhich hosći njebě dar českeje skupiny do swjedženskeje wustajeńcy zapřijaty. Ani raz so w běhu swjatočnosťe njeje na to spominało, „zo je w Čechach kolebka bratrowskeje wosady była. [...] Haj ze wšeho bě skerje spóznać, zo wěsty džěl Herrnhutskeje wosady scyła tónle fakt, zo je Herrnhutski duch atd. prawom herbstwo ewangelskich českich bratrow, wjace njeznaje abo znać njecha.“ We wjednistwje bratrowskeje jednoty, tak konkluzija rozprawy, su někotři mužojo, „kotrychž Wšoněmcowstwo jara wohidne je.“ Při tym sej awtor w Pomhaj Bóh wuraznje přeje, zo „by Herrnhutska wosada zaso počahi pytała a styki z ewangelskimi Słowjanami“ nawjazala.

Cyle hinak je Šwjela česko-němsku zhromadnosť na jubileju dožiwił. Sobotu wječor, jako bě pisar rozprawy w Pomhaj Bóh hižo wotjěl, wotmě so modlitwowa zhromadźizna českich a němskich hosći, na kotrejž so wo swojej wěrje wuměnjachu. Za Šwjelu bě to hodžina wotewrjeneje bratrowskeje zhromadnosťe a jedyn z wjerskow jubileja: „Snankstwo bratšojскеje mysle lažašo tež we tom, až Nimce a Čechy kuždy po swojej rěcy spiwachu a zož grońachu we jadnej rěcy bu do drugeje pšeložone.“

Wopyt českich duchownych

Někotři čěscy wopytowarjo jubileja zwjazachu přebywanje w Ochranowje z wopytom w Serbach. Hłowny organizator teho bě młody duchowny Kristian Pavel Lanštják, kotrehož swójba słušeše k stolpam česko-bratrowskeje cyrkwy. Tež styki do Serbow mějachu w jeho swójbje wěstu tradiciju, sam bě so za čas studija w Lipsku spřecelił z komilitonom Božidarom Dobruckym, synom słowasko-serbskeho fararja. W Českeje słušeše Lanštják k młodej nabožnej eliče, kiž žiwjenje ewangelskeje cyrkwy w Českosłowakskej rozsudnje postajowaše. Hnydom po Přenjeje swětowej wójnje bě so Českosłowatská církev ewangelická založila, kotraž w přenich lětach spěšnje rozrošće. Po tysacach so jej katolsky jako „prawje českej“ cyrkwi přizamknychu. Narodne a nabožne budjenje běštej w njej wusko mjez sobu splecenedej. Lanštjákowa wosada w Praze-Žižkowje słušeše k najspěšnišo roscacym w Českosłowakskej.

W přihotach na wopyt we Łužicy bě Lanštják w Praze rjad přednoškow wo Serbach zarjadował a rěčny kurs organizował. Na wuprawje do Serbow wobdžěli so wjac hač 30 zajimcow, mjez nimi předsyda Kostnickkej jednoty, zwjazka wšech ewangelskich w Českosłowakskej, farar Šebesta. Mjez dalšimi wobdžělnikami běchu duchowni Radošewski z Prahi kaž tež Mičan a Šultiz z Brna. Wopyt „našeje wěry a naroda bratrow“ bě jim wutrobita naležnosť.

Fararjo Šebesta, Mičan a Lanštják bě-

Młody duchowny Kristian Pavel Lanštják (1892–1986) w lěće 1929

Foto: SKA

chu hižo wutoru, 13. junija, do Łužicy přijěli, hdžež wopytachu fararja Domašku w Budestecach a Imišowy row w Hodžiju. Štwórtk, 15. junija, wotmě so wurjadna zhromadźizna Serbskeje předarskeje konferency w Budyšinje, na kotrejž so čěscy hosćo ze serbskimi duchownymi zetkachu a nazhonjenja wuměnichu. Farar Šebesta přilubi Serbam, zo chce jednota serbskeho studenta teologije w Praze lětnje z 6 000 krónami podpěrać. Tež farar Lanštják, kiž wudžeržowaše wuske styki do Šwicarskeje a Ameriki, připowědźi ewangelskim Serbam dalšu pomoc. Tak je pozdžišo prózdinske lěhwa za serbske džěci organizował abo pisane bibliske wobrazki do Serbow přiwjezł, kiž so tu ze serbskimi hrónčkami počišćachu. Po Druheje swětowej wójnje zběraše pjenjezy za nowonatwar Njeswačanskeje cyrkwy.

Z Budyšina do Blótow

Z Budyšina podachu so čěscy duchowni na swjatočnosť do Ochranowa, hdžež so jim druzy wobdžělnicy wuprawy do Serbow přidružichu. Hižo njedzelu, 18. junija, so česka skupina wokoło Lanštjáka zaso do Budyšina wróci. Wulkeho dešća dla njemóžachu kemše w Bukecach wopytać, džěl so tuž na serbskich katolskich kemšach w Budyšinje wobdžěli. Dale poby skupina při rowomaj Hórniku a Smolerja, wobeju z wěncow počesćiwši. Popoždnu bě na žurli Serbskeho domu zetkanje z ewangelskimi Serbami předwidžane, na kotrymž so pak jenož mało Serbow wobdžěli, zdžěla hubjeného wjedra dla. W Serbskich Nowinach kaž w Pomhaj Bóh snadny wopyt zarjadowanja kritizowachu: „Tajka ⇒

Swjedženska plaketa 200lětneho Ochranowskeho jubileja 1922

Repro: Domizniski muzej Ochranow, HMH 14068

⇒ liwkosć ewangelskich Serbow w tym, štož jich swjatu wěru nastupa, je zrudźace znamjo pak duchowneje lěnosće pak nabožneje liwkosće pak narodneje a nabožneje womory.“ Snadny wopyt bě čím bóle wohańbjacy, dokelž nahromadźichu čěscy hosćo na tutym popołdnu wjace hač 500 hriwnow za Serbske ewangelske knihowe towarstwo. Hosćo „za naše nabožne a narodne potřebnosće bohatšo“ składuju hač Serbja sami, pisachu po tym Serbske Nowiny.

Po trochu misnjenym zetkanju wobhladachu sej čěscy hosćo Serbski muzej a powitachu so z čłonami Budyskeho českeho towarstwa Svatopluk Čech. Nawječor zeńdžechu so k swjatočnosći na žurli Serbskeho domu, hdžež jich Arnošt Muka postrowi. Na to slědowachu narěče fararjow Šebesty, Šwjela, Dobruckeho a Lanštjaka, kiž Serbam kopiju Brožíkowneho wobrazu „Husowa smjerc w Kostnicy“ dari. Mina Witkojc pak „powita z hnujacej pěsnicu lubyh bratrowskich hosći“. Temu přizamknny so zabawny wječor, na kotrymž so tež předsyda Domowiny Arnošt Bart wobdželi a kotryž čěscy hosćo kaž tež towarstwo Nadžija ze spěwami wobrubichu. „Blyšćaca srjedźizna cyleho wječora pak bě rěč fararja Lanštjaka“ wo nabožnym a narodnym budženju w Čěskosłowakskej. Hibanje w susodnym kraju měło tež za Serbow z přikladom byc.

Póndželu rano podachu so čěscy hosćo z čahom do Njeswačidła, hdžež jich někotři Njeswačancsy Serbja ze spěwom a kwětkami witachu. Njeswačanskej wučerjej přewodžeštaj hosći po wsy, cyrkwi a kěrchowe. Zetkanje z wosadnym fararjom Kaplerjom pak wupadny, dokelž njebě, hinak

hač předwidžane, přítomny. Bjezdweła zwurazni Kapler z tym swoju distancu k čěskemu hibanju w Serbach. Ze swojimi wobmyslenjemi njebě sam, wulki džěl Serbow hladaše skeptisce na powójnske čěske, haj, čechizowace prócowanja we Łužicy.

Z Njeswačidła pućowachu hosćo dale do Rakec, zwotkelž jědžechu z čahom na něšto dnjow do Blótow. Běchu zadziwani, zo so tam z čěšćinu lěpje dorozumjachu hač z němčinu, kotruž starša generacija lědma rozumješe.

Skrucenje nabožnych a narodnych počahow

Za bjezposrědny wusnutk českeho wopyta móžemy měc nawěšk českosłowanskeho holčeho wustawa w čěskich Krabčicach w Pomhaj Bóh. Wabjachu tam serbske holcy za wyše kublanje w čěskim, ewangelskim duchu. Hač so tam serbske holcy podachu, njeje znate. Lěto pozdžišo pak nawjedowaše wučer Jurij Wjela z Komorowa pola Rakec skupinu serbskich džěci, kotraž tři tydženje w Čěskej přebywaše. Mjez džěćimi bě tež pozdžiši superintendent Gerhard Wirth, kotrehož swójba po wójnje přez dothe lěta wuske styki z Lanštjakecami wudžeržowaše.

Přez tajke a podobne zarjadowanja so poradzi, počah mjez ewangelskimi Serbami a ewangelskimi w Čěskosłowakskej dohodobnje skrucic. Centralna wosobina na čěskej stronje bě farar Lanštjak, daloko do druheje połojcy 20. lěstotka postajowaše wón, husto w pozadku skutkujo, serbsko-čěske počahi. Wopyt čěskeje delegacije składnostnje jubileja w Ochranowje 1922 bě jeho zaslužba. Młodemu Praske mu fararjej bě so poradziło, wjacorych wodzacych čěskich ewangelskich duchownych za Serbow zajimowac a jich kaž tež dalje kruhi ewangelskeje Čěskeje w přichodnych lětdžesatkach do serbskeho džěta zapřijeć. Cyle w duchu słowjanskeje wzajemnosće njehrajachu při tym konfesionelne hranicy žanu rólu. Prawidłownje wopytowaše farar Lanštjak po Druhej swětowej wójnje Serbske ewangelske cyrkwinke dny we Łužicy. Tu kaž tež při druhich składnosćach wabješe za biblisku pobožnosć, kajkuž bě sam cyle w tradiciji stareje bratrowskeje jednoty žiwy. Namotwješe ewangelskich Serbow stajnje zaso, sej Ochranow jako duchowny centrum wotkryc.

Wot Herrnhuta do Ochranowa

Jedyn z dohodobnych scěwkow wopyta čěskeje delegacije kaž tež sylneho českeho wliwa na serbsku towaršnosć na spočatku 20. lěstotka scyła je přiběrace wužiwanje mjena Ochranow město Herrnhut w Serbach. Pobožni Serbja, kiž běchu tam něhdy

Dešnjanski farar Bogumił Šwjela, tu z mandželskej, je doma w Ochranowskim duchu wotrosti a so 1922 na jubileju w Herrnhuće wobdželił.

Foto: SKA

styki wudžeržowali, běchu jón po němskim Herrnhut mjenowali. Pod čěskim wliwom so pak runje wokoło jubilejneho rozprawnistwa čěske pomjenowanje Ochranow (čěsće: Ochranov, to rěka: pod ochranou Páně) w Serbach přesadzi. W Pomhaj Bóh je w léce 1922 hišće přewažnje wo Herrnhuće rěč, tola Serbske Nowiny pisachu hižo Ochranow a přidachu w spinkach Herrnhut, tež Ota Wićaz rozsudzi so za čechizowanu wariantu.

Změna pomjenowanja wot Herrnhut na Ochranow w Serbach markěruje nowy wotrěk w počahu mjez bratrowskej jednotu a Serbami. Žiwe styki, kiž běchu mnohe swójby, nabožne kružki, haj, cyłe wosady přez nimale lěstotkaj do Herrnhuta wudžeržowali, běchu popuščili. Herrnhut njebě hižo duchowne srjedźišćo za ewangelskich Serbow. Poslednje wuběžki tuteho něhdy wuskeho zwjazka móžemy 1922 w rozprawnistwje Pomhaj Bóh a Casnika slědowac. Runočasne nastawki Oty Wićaza pak běchu započatk serbskeho kulturno-stawizniškeho slědženja wo Ochranowje.

Jubilej Herrnhuta / Ochranowa w léce 1922 woznamjenja z tym wěsty kónc žiwych stykow a započatk stawizniškeho slědženja wo skutkowanju bratrowskeje jednoty w Serbach. Zdobom bě to zaběh wuskeho zhomadneho džěta, wuměny a podpěry ewangelskich Serbow ze stron ewangelskich Čechow. Z tym přinošowaše Ochranowski jubilej w léce 1922 k skrucenju serbsko-čěskich počahow w 20. lěstotku.

Lubina Malinkowa

Składnostnje jubileja 1922 w rjedže Serbskeje ludoweje knihownje wudata knižka z přinoškami Oty Wićaza wo zwiskach mjez Serbami a bratrowskeje jednotu Repro: SKA

Wurjadny swědk serbskosće w Delnjeje Łužicy

Před 125 lětami dósta Žylowska cyrkej sadźbu liturgiskich plachtow ze serbskim hronom

W Choćebuskim Serbskim muzeju chowa so historiske foto wo nutřkownym napohledze stareje cyrkwy w Žylowje pola Choćebuza. Wobraz je zhotowił fotograf Max Werner do lěta 1905. Tehdy su staru cyrkej, kiž bywaše za bursku wjes z přiběracej ličbu wobydlerjow přemała, spotorhali a nowu wjetšu natwarili, kotraž džensa hišće wosadže služi. Na wobrazu je derje spóznać nutřkowne wuhotowanje Božeho domu: rězbarjeny wołtar, zastarske ławki, cyhelowe dno, spowědny stoł, swěčkowe wobswětlenje, mólba Luthera, foto bywšeho wosadneho fararja Panka kaž tež wěncy a smjertne króny při wobloženjach łubjow.

Serbskemu wobhladowarjej bije do wočow čěmny parament, z kotrymž je wołtarne blido zakryte. Na nim je widzieć křiž a napis w delnjoserbskej rěči: „Pojźczo kumńo schyknje, kenž wy chamnje a hobšchěškane sćzo. 1897“. Jedna so wo přeni džěl bibliskeho hrona Matej 11,28, kotrež hornjoserbsce a dospołne rěka: „Přińdźće ke mni wšitycy, kiž wy sprócni a wobćeženi sće, ja chcu was wokřewić.“ Wuprajil je tute přeprašenje za wšěch nuzu tradacych a přilubjenje, zo chce jim pomhać, Chrystus sam. Sada sluša k centralnym poselstwam křesćanstwa a je so wjele wužiwała, wšako namaka so we wšěch časach dosć sprócnych a wobćeženych, kiž so za wokřewjenjom žedža.

Při blišim wobhladanju fota napadnje, zo njeje parament při wołtarju jenički w cyrkwi. Tež wosomrůžkata dupa, kiž před wołtarjom steji, je z čěmny rubom wodžěta. Kaž wołtarny tak je tež dupowy rub z křižom a trodlowej bortu a přidatnje hišće ze štyrjomi bombjelkami wozdobjeny. Napis na nim žadyn njeje. Dale je cyle na prawej kromje fota narěznjena klětk, na kotrejž je tehorunja spóznać čěmny rub z křižom a trodlemi a bjez napisma. Žylowska cyrkej měješe potajkim jednotnje wuhotowanu sadźbu paramentow za wołtar, dupu a klětku.

Kajku barbu paramenty maja, njehodži so na čornobělym foće zwěsćić. Zdadža pak so jara čěmne być, snadž su z čorneho abo wioletneho płata, štož by so wosebje za wužiwanje na čichim pjatku abo w pasioniskim času hodžało. Ale tež tamne barby njejsu wuzamknjene, wšako njebě so w 19. lětstotku kruty porjad liturgiskich barbow hišće wšudže přesadził.

Njewěmy, štó je paramenty zhotowił. Z wašnja jich wuhotowanja pak směmy sudzić, zo njebě to žana profesionelna, na liturgiske płaty za cyrkwienske potreby specializowana firma. Skerje so zda, zo je něchtó z wosady abo z blišeje wokoliny ruby zešil a je z wušiwanjom wudebił. Wustojnych šwalčow a wušiwarkow wšak mě-

Nutřkowny napohlad Žylowskeje cyrkwy do lěta 1905

Fota: Max Werner, wobsydstwo: Serbski muzej Choćebuz, repro: Jürgen Mačij

jachu w Delnjeje Łužicy dosć, hdyž pomyslimy jenož na bohata pychu delnjoserbskeje swjedźenskeje drasty.

Po lětoličbje na wołtarnym rubje pochadžeja paramenty z lěta 1897. Wuznamne podawki, kiž bychy móhli w zwisku z jich nastaćom stać, za tute lěto ze Žylowa dokumentowane njejsu. Wěsty wjeršk we wjesnym žiwjenju běchu tehdy połstaćiny wosadneho wučerja a kantora Mata Riza (1847–1931), kotryž wot lěta 1893 w Žylowje skutkowaše a kotryž bě jako reprezentant šule a cyrkwy wuznamna wosobina we wsy. Abo bě tehdyši wosadny farar Jan Rizo (1855–1926), wot lěta 1886 duchowny w Dešnje a Žylowje, zhotowjenje nowych paramentow do nadawka da? Tež pjenježne zběrki mjez paćerskimi džěćimi, mandželske jubileje abo podobne składnosće bychy móhli přičina za dar nowych paramentow być. K prašenju jich nastaća historiske žorta mjelča.

Žylowske paramenty njejsu so zdźerželi. Hdy su so zhubili, tež wo tym žane informacije njepředleža. Jenož džak historiskemu fotu ze Serbskeho muzeja w Choćebuzu scyla wo nich wěmy. Byrnjež zhubjene byli, su Žylowske paramenty ze serbskeho wida něšto wosebiteho. Jich serbski napis wo tym swědči, zo w tutej tehdy hišće cyle serbskej wsy na maćeršćinu wosadnych džiwachu. To w Pruskej, hdžež serbstwo njemóžeše tajke sylne narodne sebjewědomje wuwivać kaž w Sakskej, njebě samozrozumliwe. Wołtarny parament sluša k tym jara rědkim liturgiskim tekstilijam z delnjoserbskim napisom a je z tym wurjadny swědk serbskich kulturnych stawiznow Delnjeje Łužicy. **Trudla Malinkowa**

Plachće na wołtarju a na dupje, wurězk z cyłkowneho fota

Stara Žylowska cyrkej, kotruž su 1905/06 spotorhali a z nowěj narunali

Serbska kniha z awstralskeho Gnadenthala

Zběrka serbskich přédowanjow – swědk narodnych a nabožnych korjenjow wobydlerstwa

W małym priwatnym muzeju, kiž bě sej Ray Burger w domje swojeho serbskeho přjedownika na swójbnej farmje w awstralskim Gnadenthalu zarjadował, chowaše mjez druhim tolstu serbsku knihu z lěta 1826: „Předowanja na njedźele a swjate dny“ wot Awgusta Hermanna Francki, kotrež bě farar Ernst Rychtar w Nosaćicach do serbsčiny přeložil a w Lubiju čišćeć dał. Wot kože, do kotrejež bě kniha něhdy wjazana, su džensa jenož hišće zbytki zwozstali. W drjewjanymaj wěkomaj je čěr točil a na žoltych kromach přédnjeje strony je spóznać, zo bě kniha dlěši čas we wložnym ležała. Samo na sebi kniha žadnostka njeje, najskeje so eksemplary tuteho wudaća džensa hišće tu a tam na hornich łubjach w ewangelskich Serbach chowaja. Wosebitosć Gnadenthalskeje kniha je, zo swědči wo serbskosći a wo pobožnosći našich w 19. lětstotku do Awstralskeje wupućowaných krajanow.

Sydlišćo Gnadenthal (džensa Penshurst) w staće Victoria załožichu hornjoserbscy wupućowarjo w lěće 1853. W samsnym času tehdy we wokolinje dalše serbsko-němske sydlišća nastawachu, kaž Neukirch (džensa Byaduk) a Bukey / Hochkirch (džensa Tarrington). K Serbam, kiž w Gnadenthalu swoju nowu domiznu namakachu, słušachu Handrij Albert z Rachlowa, Pětr Burger z Mješic, Jan Měrcin z Delan, Michał Schmidt, Jan Stephan ze Zubornicy a Handrij Urban z Wukrančic – zwjetša ze swójbami.

Swójskeho duchowneho w małym sydlišću njemějachu, ale zastarachu so sobu wot němskeho lutherskeho fararja z njedaloheho Hamiltona. W přénich lětach přijědže farar kóždy šestu njedźelu do Gnadenthala, hdžež w domje Handrija Urbana abo na Burgerec statoku němske kemše swjećeše. Na tamnych njedźelach zhromadźowachu so wobydlerjo zwjetša pola Burgerec k serbskim nutrnosćam, kiž sej sami wuhotowachu. Najskeje na tajkich zeńdženjach Franckowu knihu wužiwachu a serbske přédowanje z njeje čitachu.

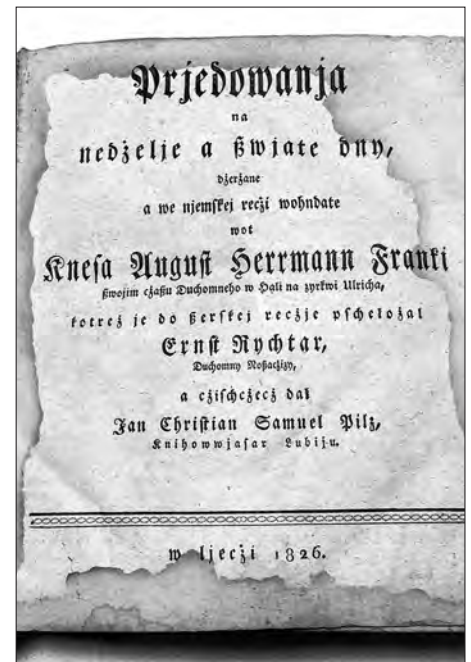
Komu kniha tehdy słušeše, njeje znate, dokelž njeje so mějćel zapisał. Prawdopodobne je, zo bě wobsedžer pak Pětr Burger pak Handrij Urban, pola kotrejuž so kemše wotměwachu. Wot njeju zaso je Handrij Urban najbóle jako zbudženy křesćan znaty. We Łužicy žiwješe so jako šewc we Wukrančicach, hdžež bě so 1843 sobu wo založenje (staro)lutherskeje wosady postarał a hač do swojeho wupućowanja 1851 jeje předstejićer był. Tele zastojnstwo wukonješe tež w Gnadenthalu, hdžež pobožneho starca – wón bě jako 61lětny wupućowal – „nana Urbana“ mjenowachu. Na Łužisku domiznu tu njeza-

pomni, hromadžeše pjenjezy mjez awstralskimi Serbami a sčeleše je hluboko zadolženej wosadze do Wukrančic.

W knize je něhdže pnatnaće stronow wobškodžene, to reka jich delni džěl je wutorhny. Z wulkej prócu a wustojnosću pak su škody zaso wuporjedžane. Pobrachowace džěle su narunane z nowej papjeru, na kotrež su z pomocu čěnko z wotjnikom sčehnjených linijow falowace sady z pjerom a čornidłom napisane. Při tym je spóznać próca pisarja, swoje pismo čišćanym pismikam připodobnić. Za wudospoljenje teksta trjebaše wottorhjene džěle stronow abo njewobškodženy eksemplar samsneje kniha.

Dokonjanosć, z kotrež su džěla wuwjedžene, nas džensnišich překwapja. Prawdopodobne je so porjedženje hižo we Łužicy stało – snadž přez knihiwजारja, kiž je nowu papjeru na wobškodžonych městnach připrawil, abo přez wučerja abo drugeho so na pisanje wustejaceho, kiž je pobrachowacy tekst wudospolnil. W dźiwich kónčinach Awstralskeje, hdžež měješe sej kóždy hakle swoju eksistencu natiwarić, tajke wustojne porjedženje wěsće móžne njebě.

Natožena próca pokaza na wulku hódnotu, kiž kniha za swojeho wobsedžerja měješe, a to w dwójim zmysle: jeje nabožneho wobsaha a jeje pjenježneje plaćizny dla. Spróćniwe wuporjedženje bě tuńše hač kupjenje noweje kniha. Štób džensa telko džěla a časa za wobškodženu knihu natožil?

Kniha přédowanjow Awgusta Hermanna Francki z lěta 1826, kiž wužiwachu wupućowani Serbja w awstralskim Gnadenthalu

Kniha z Gnadenthala chowa so džensa w archiwje lutherskeje wosady w Tarringtonje (Bukecach), hdžež leži we wohnjokrutym safje. Wostała je w kónčinje, hdžež ju přeni sydlerjo wot 1850tych lět sem wužiwachu a hdžež swědči džensa wo serbskich a nabožnych korjenjach tamnišeho wobydlerstwa.

Trudla Malinkowa

Wobškodžena a wuporjedžena strona kniha z wudospolnjonym tekstem

Foće: Betty Huf

Powěšće

W Jatzobje, wjesce w Minakalskej wosadze, woswjećichu před třomi lětami 600lětny jubilej jeje přerneho naspomnjenja. Na to dopomina na nawsy stolp, na kotrymž je předku němska a zady serbska tafla wo wuwicu wjesneho mjena připrawjena. Na stolpje trónuje jatrob, po kotrymž je wjes pomjenowana. 1938 běchu němske wjesne mjeno Jatscheba na Habichtau přeměnili, po wójnje pak so zaso k staremu mjenu wróćili.

Foto: Trudla Malinkowa

Łaz. Składnostnje 25. posmjertnin komponista Jana Pawoła Nagela spominachu na jeho 20. meje člonoj Spěchowanskeho towarstwa Zetkanišćo Dom Zejlerja a Smolerja. Na jeho row na Łazowskim pohrjebnišću položichu kwěćel. W počesćacych słowach zwuraznichu, zo wostanje serbski hudźbnik ze swojimi melodijemi a swojim

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiść: Lessingowa čišćernja, Kamjenc Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot Němskeho zwjazkowneho sejma, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma.
Lětny abonement plaći 8 eurow.

žiwjenskim skutkom njezapomnyti. Na wopomnjeću wobdźěli so tež Łazowski wjesnjanaosta Thomas Leberecht (CDU).

Budyšin. Wojerowski farar Jörg Michel je pónďzelu, 23. meje, před Budyskim krajnogradnym zarjadom přewjedł něstohodźinski hłodowy stawk. Jako zamolwity za naležnosće čěkanow w cyrkwiniskim wokresu šleska Hornja Łužica a rěčnik wobydler-skeho zwjazka „Wojerecy pomhaja z wutrobu“ chcyše ze swojej akciju pokazać na njedostatki w zarjedže za wukrajnikow. Krajny rada Michael Harig a dalši zastupjerjo zarjada z protestowacym fararjom jednachu a jemu na jeho žadanje pisomnu wotmołwu na jeho zapodaća přepodachu.

Budyšin. Z koncertom w Pětrskej cyrkwi zahaji so srjedu, 8. junija, „Budyske pišćelowe lěčo“. Kantoraj Michael Vetter z ewangelskeje a Kamil Maksymilian Kula-wik z katolskeje wosady prezentowaštaj rědke twórbu za dwoje pišćele. Po zwučnym wasnju slědowachu a slěduja stajnje srjedu w 19.30 hodź. dalje dwanaće koncertow, wuhotowanych wot hóstnych organistow a organistkow. Za 9. awgust je připowědženy serbski organist Tomaš Žur z Berlina, kotrehož koncert so kóždy lěto jako magnet wosebje tež za serbski publikum wopokaza.

Składnostnje lětušeho 800lětneho jubileja přerneho naspomnjenja Hrodzišća su wjesnjenje we wobłuku małej swjatočnosće 30. apryla na nawsy lipu sadžili a před zajězdom do knježeho dwora pomjatny kamjeń postajili. Dalše jubilejne zarjadowanja su na přerim kóncu tydźenja spočatk septembra planowane. Foto: Trudla Malinkowa

Dary

W meji je so darilo za Pomhaj Bóh 100 eurow a za Serbske ewangelske towarstwo 100 eurow. Bóh žohnuj daraj a darićelow.

Spominamy

Před 125 lětami, 7. julija 1897, zemře kubler **Jan Skop** w Křiwej Boršći. Rodženy wokoło 1824/25 wopyta wón ludowu šulu a dźělaše po tym w ratarstwjce. W Křiwej Boršći bě gmejnski předstejićer. Po wšej wokolinje bě znaty jako pobožny křesćan, swěrný Serb a wustojny bur. Na jeho kuble so nowe ratsarske dopůznaća, metody a techniki wupruwowachu. Swoju wobšěrnu wědu posrědkowaše w mnohich přednoškach w burskich towarstwach a w přinoškach w Serbskich Nowinach. Angažowane podpěrowaše založenje serbskich burskich towarstwow kaž tež nalutowar-njow a wupožčowarjow na wsach. W Małowjelskim burskim towarstwjce skutkowaše sobu w předsydstwjce, poslednje lěta žiwjenja bě tež sobustaw Mačicy Serbskeje. Za jeho zaslužby wo spěchowanje moderneho ratarstwa spožči jemu ratsarske towarstwo Budyskeho wokresu 1867 slěbornu medaliju. Wot zlóstniskeje ruki založeny wudyri 1. septembra 1880 na jeho kuble woheń, kiž wšitke twarjenja a cyće domchowane žně znič. Wo tym rozprawja tafla z wobšěrny serbskim napisom nad zachodom do 1882 nowonatwarjeneho domskeho. Kubło Jana Skopa džensa hišće wobsteji (něhdy Křiwa Boršć č. 1, džensa Lubochowska dróha 11). Jeho row na kěrchowje w Chwaćicach njeje zdźeržany. T.M.

Přeprašujemy

- 01.-03.07. pjatk do njedźele**
800 lět Bukeycy, swjedženski kónc tydźenja ze serbskimi poskitkami
- 03.07. 3. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Rummel)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhtosu (sup. Rummel)
- 07.07. štwórtk**
18.00 spěwny wječork w Hodźiju na far-sej lúce
- 17.07. 5. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 serbsko-nimska namša w Kórjenju
12.00 nutrnosć w serbskim rozhtosu (fararka Malinkowa)
- 21.07. štwórtk**
18.30 Bjesada w Bukeycach na farje
- 31.07. 7. njedźela po Swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhtosu (sup. Rummel)
- 07.08. 8. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)